

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

18.03.2024.

Nr. 1-12/3

**SIA "Senioru nams"
sociālās aprūpes centra "Liepa"
rīkotājdirektorei I.Puriņai
senioru.nams@inbox.lv**

Informācijai:
**Latvijas Republikas
Labklājības ministram U.Augulim
lm@lm.gov.lv**

**Veselības inspekcijas
vadītājai A.Slokenbergai
vi@vi.gov.lv**

**Rīgas valstspilsētas pašvaldības
Labklājības departamenta direktorei
I.Kondrātei
ld@riga.lv**

**Ziņojums par cilvēktiesību nodrošināšanu SIA "Senioru nams"
sociālās aprūpes centrā "Liepa"**

Viena no tiesībsarga funkcijām ir veicināt privātpersonas cilvēktiesību aizsardzību.¹ Tādēļ tiesībsargs jau vairākus gadus par vienu no prioritātēm savā darbībā ir izvirzījis personu ar īpašām vajadzībām tiesību aizsardzību ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās.

Laika posmā no 2023. gada 6. līdz 26. martam tiesībsargs organizēja kampaņu "Dzīve pensionātā - kāda tā ir?", kuras laikā saņēma informāciju par iespējamajiem pārkāpumiem vairākās ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās, tai skaitā SIA "Senioru nams" sociālās aprūpes centrā "Liepa". Pamatojoties uz iepriekš minēto, Tiesībsarga biroja Prevencijas daļas

¹ [Tiesībsarga likuma](#) 11. panta 1. punkts

juridiskā padomniece Z.Rūsiņa un Prevencijas daļas vecākā juriste S.Garsvāne sadarbībā ar Labklājības ministrijas pārstāvjiem 2023. gada 18. decembrī bez iepriekšēja brīdinājuma apmeklēja biedrības SIA "Senioru nams" sociālās aprūpes centru "Liepa", Akāciju ielā 5, Rīgā (turpmāk - Centrs).

Vizītes mērķis bija pārbaudīt tiesībsarga organizētās kampaņas "Dzīve pansionātā - kāda tā ir?" laikā saņemto informāciju par vairākiem iespējamajiem pārkāpumiem Centrā, kā arī iepazīties ar cilvēktiesību nodrošināšanas aspektiem tajā un noskaidrot jautājumus par iemītnieku tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību, sniegtajiem sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem un vispārējiem sadzīves apstākļiem. Papildus norādāms, ka Tiesībsarga biroja darbinieku iepriekšējās vizītes uz Centru notika 2017. gada 17. augustā un 2020. gada 16. jūnijā, konstatējot atsevišķus cilvēktiesību standartiem un normatīvajiem aktiem neatbilstošus apstākļus. Tādējādi, pēc abām minētajām vizītēm, Centra administrācijai nosūtīja divus tiesībsarga ziņojumus ar aicinājumu nodrošināt sniegto rekomendāciju izpildi ilgtermiņā.

Vizītes dienā Tiesībsarga biroja darbinieki un Labklājības ministrijas pārstāvji tikās ar Centra rīkotājdirektori I.Puriņu un atbildīgajiem darbiniekiem, kā arī intervēja atsevišķus iemītniekus, lai noskaidrotu viņu viedokli par sniegtajiem ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem. Vizītes laikā Tiesībsarga biroja darbinieki sniedza Centra administrācijai ieteikumus un rekomendācijas ar mērķi pilnveidot konstatētos trūkumus, kas negatīvi ietekmē iemītniekiem sniegtā pakalpojuma kvalitāti (iemītnieku privātās dzīves neaizskaramību, iemītnieku personīgās higiēnas savlaicīgu nodrošināšanu, ikdienas nodarbību un brīvā laika pavadīšanas iespēju nodrošināšanu un ikdienas pastaigu svaigā gaisā nodrošināšanu).

Zemāk ir apkopotas Tiesībsarga biroja darbinieku vizītes laikā sniegtās mutiskās rekomendācijas un arī pamatojums to izpildes nepieciešamībai, lai ikvienam Centra iemītniekam būtu nodrošināts tāds pakalpojumu klāsts, kas atbilst gan Latvijas Republikas normatīvajos aktos noteiktajiem principiem, gan arī starptautisko cilvēktiesību standartiem un prasībām.

Šis ziņojums ir sagatavots par tiesībsarga konstatētajiem trūkumiem Centra darbā, savukārt Labklājības ministrijas vērtējums un rekomendācijas attiecībā uz Centrā nodrošināto sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu pilnveidošanu tiks sniegts atsevišķā ziņojumā.

1. Vispārīga informācija par Centru

[1.1] Centrs ir SIA "Senioru nams" izveidota iestāde, kura pensijas vecuma personām vai pilngadīgām personām ar smagiem funkcionālajiem traucējumiem nodrošina mājokli, uzraudzību, atbalstu pašaprūpē un, ja nepieciešams, atbalstu sociālo problēmu risināšanai.² Centrs nodrošina arī īslaicīgas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus.

Saskaņā ar Centra administrācijas sniegto informāciju vizītes dienā ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus saņēma 130 personas. Norādāms, ka šo personu vidū bija arī seši patvēruma meklētāji, kuri vizītes dienā saņēma īslaicīgas sociālās aprūpes pakalpojumus un par kuru saņemšanu Centram ir noslēgts līgums ar Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldi.

[1.2] Centrs ir izvietots trīs stāvu ēkā. Pieguļošā teritorija ir nožogota un labiekārtota pastaigām svaigā gaisā un brīvā laika pavadīšanas iespējām. Centrā ir ierīkots lifts, kas nodrošina iespējas pārvietoties arī iemītniekiem ar funkcionālajiem traucējumiem.

2. Vispārējie sadzīves apstākļi un higiēnas normu ievērošana Centrā

[2.1] Centra ēkas pirmajā stāvā atrodas Centra administrācijas telpas, virtuve, ēdamzāle, sanitārās telpas. Centra otrajā stāvā atrodas slēgtā nodaļa (tā saucamā demenču nodaļa) un arī komercnodaļa, kā arī atpūtas telpas, sanitārās telpas, saimnieciskās telpas un aprūpētāju postenis. Savukārt, Centra trešajā stāvā pārsvarā ir izvietoti iemītnieki ar funkcionālajiem traucējumiem un guļošanas personas.

Izvērtējot vispārējos sadzīves apstākļus Centrā, secināms, ka kopumā iemītnieku istabas, koplietošanas telpas un arī sanitārās telpas ir vērtējamas kā daļēji atbilstošas sniegtajam pakalpojumam. Atsevišķas iemītnieku istabas, koplietošanas telpas un arī sanitārās telpas (labierīcības, dušas un vannas telpas), kuras sen nav renovētas, vizuāli izskatās nolietotas un ar apdares bojājumu pazīmēm (nodrupusi krāsa, iedobumi grīdā). Dažos Centra gaitenīšos un sanitārajās telpās (labierīcībās, dušas un vannas telpās) grīdas flīzes un grīdas segums ir nolietots, kas ne tikai apgrūtina pārvietošanos, bet arī apdraud iemītnieku un darbinieku drošību. Tādējādi atsevišķās iemītnieku istabās, sanitārajās telpās un arī koplietošanas telpās ir nepieciešams remonts, īpaši otrā stāva slēgtajā nodaļā un dažās iemītnieku istabās pirmajā stāvā. Centra

² SIA "Senioru nams" Sociālās aprūpes centra "Liepa" nolikums. Apstiprināts 2021. gada 1. jūnijā

iemītnieki ir izvietoti pārsvarā divvietīgās un trīsvietīgās istabās, bet ir arī atsevišķas vienvietīgās istabas.

Apskatot vairāku iemītnieku istabas Centrā, secināms, ka atsevišķas no tām ir iekārtotas mājīgā gaisotnē un ir individualizētas (TV, radio, personīgās mantas, u.tml.). Tajā pašā laikā gulošo iemītnieku istabas pārsvarā bija bezpersoniskas un tajās atradās tikai gultas, naktsskapīši un skapis. Īpaši tas bija novērojams otrā stāva slēgtajā nodaļā un dažās iemītnieku istabās pirmajā stāvā. Tādējādi atsevišķas istabas neizskatās pēc istabām, kuras ilgstoši kalpotu par pastāvīgu mājvietu institūcijas iemītniekiem (piemēram, otrā stāva slēgtās nodaļas istabā Nr. 46 logam nav aizskaru). Ņemot vērā, ka Centrs saviem iemītniekiem nodrošina pastāvīgu dzīvesvietu, nav pieļaujama situācija, ka tie iemītnieki, kuri veselības stāvokļa vai citu iemeslu dēļ nav spējīgi iekārtot savas istabas personalizēti, mājīgi un vizuāli pievilcīgi, dzīvo telpās, kas līdzinās ārstniecības iestāžu vai kopmītnes telpām.

Norādāms, ka ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā darbs ir organizējams tā, lai tās vidi tuvinātu ģimeniskai videi³. Turklāt institūcijas vadītāja kompetencē ir pieņemt lēmumus par iestādes darba attīstību vai optimizāciju un attiecīgām izmaiņām, lai sniegtu iemītnieku vajadzībām atbilstošākus pakalpojumus. Tas ietver arī lēmumus par iemītnieku istabu un atpūtas zonu noformēšanu, iemītnieku nodrošināšanu ar individualizētu apģērbu, tiesībām glabāt personīgās mantas, kas nepārprotami palielina viņu drošības sajūtu un autonomiju.

Akcentējams, ka arī divos iepriekšējos tiesībsarga ziņojumos par vizītēm uz Centru 2017. gada 17. augustā un 2020. gada 16. jūnijā, Centra administrācijai bija norādīts uz nepieciešamību nodrošināt iemītniekiem nepieciešamo atbalstu savu dzīvojamo istabu individualizēšanai.⁴ Ņemot vērā minēto un saskaņā ar Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumu Nr. 338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” 10.2. apakšpunktā⁵ noteikto, var secināt, ka vairākas Centra telpas un vide tomēr nav piemērotas sociālā pakalpojuma sniegšanai: telpas nav piemērotas un aprīkotas atbilstoši to lietošanas mērķim, ievērojot klientu vecumu un funkcionālo stāvokli.

³ [Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma](#) 4. panta 6. punktā noteiktais princips

⁴ Tiesībsarga 2017. gada 18. septembra ziņojums Nr. 1-12/4 “Par cilvēktiesību nodrošināšanu biedrības “Dzintarkrasta serviss” pansionātā “Liepa”” un 2020. gada 10. jūlija ziņojums Nr. 1-12/12 “Par cilvēktiesību nodrošināšanu biedrības “Dzintarkrasta serviss” SAC “Liepa””.

⁵ [Ministru Kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumi Nr. 338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem”](#)

Eiropas Komiteja spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai ir norādījusi, ka ļoti slikti dzīves apstākļi ilgstošas sociālās aprūpes institūcijās paši par sevi var tikt vērtējami kā necilvēcīga un pazemojoša izturēšanās pret iemītniekiem.⁶ Tādejādi vizītes laikā novērotie sadzīves apstākļi Centrā (īpaši - otrajā stāvā esošajā slēgtajā nodaļā) ir vērtējami kā slikti un cilvēku cieņai neatbilstoši.

[2.2] Tāpat vizītes dienā Tiesībsarga biroja darbinieki arī konstatēja, ka Centra pirmajā un otrajā stāvā (īpaši - otrajā stāvā esošajā slēgtajā nodaļā) bija jūtama izteikti nepatīkama smaka. Šāda situācija nepārprotami liecina par nepietiekamu telpu ventilāciju, kā arī norāda uz iespējamu nepietiekamu iemītnieku aprūpi un higiēnas procesu nodrošināšanu (piemēram, otrā stāva komercnodaļas istabā Nr. 26 iemītniecei nebija nomainīts pampers, kas radīja spēcīgu fekāliju smaku istabā).

[2.3] Centra otrajā stāvā esošajā slēgtajā nodaļā ilgāku laika periodu nebija veikti ikdienas uzkopšanas darbi. Grīdas segums nebija ilgstoši tīrīts gan iemītnieku istabās, gan arī koplietošanas telpās. Uz grīdas vairākās vietās mētājas papīra gabaliņi un gruži. Savukārt uz mēbeļu virsmām bija redzami putekļi. Arī atsevišķās iemītnieku istabās zem gultām bija labi saskatāmi gruži un arī putekļi (piemēram, otrā stāva slēgtās nodaļas istabā Nr. 34), kas liecina par to, ka šajā nodaļā darbinieki savus darba pienākumus ikdienā veic nepilnā apjomā un nekvalitatīvi.

Gaitenis Centra slēgtajā nodaļā (2023. gada 18. decembris)

⁶ [Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai \(CPT\) 2020. gada 21. decembra Datu apkopojums "Personas, kurām atņemta brīvība sociālās aprūpes iestādēs"](#) 6. punkts

[2.4] Slēgtās nodaļas istabā Nr. 34, kur dzīvoja trīs sievietes ar garīga rakstura traucējumiem, uz naktsskapīša atradās divas tabletes. Tabletes nebija iepakotas speciālajos zāļu konteineros un arī marķētas. Iemītniece, kurai medikamenti bija paredzēti, bija aizmigusī. Sākotnēji Centra darbinieki norādīja, ka, izdalot medikamentus, darbinieki īpaši uzraugot, lai iemītnieki tos nekavējoties norītu. Tomēr neviens no Centra darbiniekiem nebija pamanījis, ka konkrētā iemītniece savus medikamentus nebija lietojusi, turklāt tie bija brīvi pieejami pārējām istabas biedrenēm. Norādāms, ka šādu situāciju atkārtοšanās nav pieļaujama.

Slēgtās nodaļas istaba Nr. 34 (2023. gada 18. decembris)

[2.5] Rekomendācijas:

1. **Centra administrācijai** rast iespēju nodrošināt remontu tajās iemītnieku istabās, koplietošanas un sanitārajās telpās, kuras sen nav renovētas un vizuāli izskatās nolietotojūšās.
2. **Centra administrācijai** nodrošināt iemītniekiem nepieciešamo atbalstu savu dzīvojamo istabu individualizēšanai, tādējādi iekārtotu tās mājīgi, maksimāli tuvinot ģimeniskai videi.
3. **Centra administrācijai** nodrošināt telpu savlaicīgu vēdināšanu un arī risināt jautājumu par telpu ventilāciju.

4. **Centra administrācijai** nodrošināt un uzraudzīt regulāru telpu ikdienas uzkopšanu visās nodaļās. Tādējādi nepieļaujot situācijas, kad atsevišķās nodaļās gan koplietošanas telpas, gan arī iemītnieku istabas ilgstoši nav tīrītas un dezinficētas. Lai nepieļautu līdzīgu situāciju rašanos, nepieciešams nodrošināt pastiprināta kvalificēta sociālās aprūpes personāla uzraudzību pār jaunāko jeb palīgpersonālu.
5. **Centra administrācijai** atbilstoši normatīvajos aktos noteiktai kārtībai nodrošināt un stingri uzraudzīt zāļu izsniegšanas kārtību iemītniekiem. Neskaidrību gadījumā aicinu konsultēties ar Veselības inspekcijas darbiniekiem. Lai nepieļautu līdzīgu situāciju rašanos, nepieciešams nodrošināt pastiprināta kvalificēta sociālās aprūpes personāla uzraudzību pār jaunāko jeb palīgpersonālu.

3. Iemītnieku privātuma nodrošināšana Centrā

[3.1] Centrā iemītnieki ir izvietoti pārsvarā divvietīgās un trīsvietīgās istabās. Tomēr Centra darbiniekiem, veicot iemītnieku ikdienas higiēnas aprūpi, to privātums nav nodrošināts. Turklāt vizītes dienā Centra iemītnieku istabās nebija pieejami norobežojošie aizslietņi, kurus darbinieki varētu izmantot situācijās, kad iemītniekiem ar funkcionāliem traucējumiem nodrošina personīgās higiēnas procesu (inkontinences līdzekļu maiņu un ķermeņa kopšanu u.tml.).

Atsevišķu iemītnieku istabās ir konstatēts, ka sēdpodi ir novietoti istabās bez jebkādiem norobežojošiem aizslietņiem. Attiecīgi, Centra iemītniekiem sēdpods ir jāizmanto pie atvērtām istabas durvīm, turklāt citu istabas biedru klātbūtnē. Šādas situācijas ir ne tikai cilvēka cieņu aizskarošas, bet arī no higiēnas viedokļa nav pieņemamas, īpaši, ja sēdpods pēc tam nekavējoties netiek iztīrīts.

Vizītes laikā, intervējot atsevišķus Centra klientus, tika noskaidrots, ka inkontinences līdzekļi klientiem ar funkcionāliem traucējumiem tiek mainīti bez jebkādu norobežojošu aizslietņu izmantošanas, kā rezultātā visus personīgās higiēnas procesus ikdienā novēro pārējie istabas kaimiņiem.

No cilvēktiesību viedokļa raugoties, visās situācijās, kad Centra iemītniekiem, kuri sava objektīvā veselības stāvokļa dēļ ir guļoši un īpaši aprūpējami, nav nodrošināta privātās dzīves neaizskaramība, var tikt vērtēta arī kā pazemojoša izturēšanās pret personām ar īpašām vajadzībām. Līdz ar to ļoti būtiski ir nodrošināt iemītnieku privātās dzīves neaizskaramības principa

ievērošanu saskaņā ar normatīvajā regulējumā un vispārējos cilvēktiesību standartos noteiktajām prasībām.

Eiropas Komiteja spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai ir norādījusi, ka ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām jānodrošina mājīga, individualizēta vide, kas sniedz zināmu privātumu. Katram iemītniekam jābūt personiskai telpai, kurā glabāt savas personiskās mantas un arī iespējai apģērbties un noģērbties, mazgāties, iet dušā un vannoties apstākļos, kuros tiek respektēts viņu privātums. Turklāt, īpaša uzmanība jāpievērš vecāka gadagājuma iemītnieku un/vai iemītnieku ar funkcionālajiem traucējumiem īpašajām vajadzībām. Iemītnieki arī ir jānudina padarīt savas telpas personiskākas.⁷

Akcentējams, ka arī divos iepriekšējos tiesībsarga ziņojumos par vizītēm uz Centru 2017. gada 17. augustā un 2020. gada 16. jūnijā, Centra administrācijai bija norādīts uz nepieciešamību nodrošināt iemītnieku privātās dzīves neaizskaramības principa ievērošanu.⁸

[3.2] Rekomendācijas:

1. **Centra administrācijai** nodrošināt iemītnieku privātās dzīves neaizskaramības principa ievērošanu saskaņā ar normatīvajā regulējumā un vispārējos cilvēktiesību standartos noteiktajām prasībām.
2. **Centra administrācijai** nodrošināt, lai katrā istabā būtu pieejams norobežojošs aizslietnis, kas tiktu izmantots iemītnieku privātuma nodrošināšanai personīgās higiēnas procesu veikšanas laikā.

⁷ [Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai \(CPT\) 2020. gada 21. decembra Datu apkopojums "Personas, kurām atņemta brīvība sociālās aprūpes iestādēs"](#) 10. punkts

⁸ Tiesībsarga 2017. gada 18. septembra ziņojums Nr. 1-12/4 "Par cilvēktiesību nodrošināšanu biedrības "Dzintarkrasta serviss" pensionātā "Liepa"" un 2020. gada 10. jūlija ziņojums Nr. 1-12/12 "Par cilvēktiesību nodrošināšanu biedrības "Dzintarkrasta serviss" SAC "Liepa"".

4. Cieņpilnas attieksmes pret iemītniekiem nodrošināšana Centrā

[4.1] Vizītes dienā Tiesībsarga biroja darbinieki secināja, ka Centrā esošajās aprūpes procesa nodrošināšanas lapās bija ieraksti, ka iemītniekiem personīgās higiēnas pasākumi (mazgāšana) ir nodrošināti vidēji trīs reizes mēnesī, kas formāli atbilst Latvijas normatīvajos aktos noteiktajam minimumam⁹, bet to nevar uzskatīt par personīgās higiēnas veikšanu atbilstoši katra iemītnieka individuālajām vajadzībām. Atsevišķu iemītnieku aprūpes procesa nodrošināšanas lapās bija redzams, ka arī roku un kāju nagu aprūpe un personīgās veļas maiņa ir notikusi vidēji divas vai trīs reizes mēnesī (aptuveni vienu reizi 10 -15 dienās). Tomēr arī šāda situācija nevar tikt vērtēta kā iemītnieku personīgās higiēnas veikšana atbilstoši katra iemītnieka individuālajām vajadzībām un no cilvēktiesību viedokļa ir vērtējama kā necienīga izturēšanās pret institūcijas iemītniekiem.

Eiropas Komiteja spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai ir norādījusi, ka ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām jānodrošina regulāra karstā ūdens padeve, un iemītniekiem jābūt iespējai nomazgāties dušā vismaz divas reizes nedēļā un biežāk, ja nepieciešams.¹⁰

Norādāms, ka arī attiecībā uz iemītnieku gultas veļas maiņu Tiesībsarga biroja darbinieki secināja, ka tā notiek vienlaikus ar iemītniekiem veiktajiem personīgās higiēnas pasākumiem (mazgāšanu), kas arī ir pretrunā ar Latvijas Republikas normatīvajos aktos noteikto kārtību¹¹ (ne retāk, kā vienu reizi septiņās dienās guļošām personām un ne retāk kā reizi 10 dienās pārejām personām).

Tādējādi Centrā esošā prakse, kad iemītniekiem piedāvā veikt personīgās higiēnas pasākumus (mazgāšanu un nagu griešanu) vidēji trīs reizes mēnesī, nav uzskatāma par atbilstošu iemītnieku individuālajām vajadzībām, ņemot vērā Latvijā esošās klimatiskās izmaiņas (piemēram, karstas vasaras laikā iemītnieku personīgās higiēnas pasākumi nešaubīgi jānodrošina ne vien regulāri, bet katru dienu).

⁹ [Ministru kabineta 2000. gada 12. decembra noteikumu Nr. 431 "Higiēnas prasības sociālās aprūpes institūcijām"](#) 8.1. un 14.¹ punkts

¹⁰ [Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai \(CPT\) 2020. gada 21. decembra Datu apkopojums "Personas, kurām atņemta brīvība sociālās aprūpes iestādēs"](#) 14. punkts

¹¹ [Ministru kabineta 2000. gada 12. decembra noteikumu Nr. 431 "Higiēnas prasības sociālās aprūpes institūcijām"](#) 8.1. punkts

[4.2] Vizītes dienā Tiesībsarga biroja darbinieki konstatēja, ka Centra administrācija nav nodrošinājusi iemītņiekiem ēdienreizēm un galda kultūrai piemērotus galda piederumus un arī pilnvērtīgu darbinieku atbalstu iemītņieku ēdināšanas laikā. Tika secināts, ka lielākā daļa iemītņieku ēdamreizēs lieto tikai karotes, tai skaitā arī ēdot otro ēdienu. Turklāt netika manīts, ka Centrs saviem iemītņiekiem piedāvātu visus neieciešamos galda piederumus, kas būtu atbilstoši pasniegtā ēdiena veidam (proti - papildus karotēm uz katra galda tiktu piedāvātas arī dakšas un naži). Centra iemītņiekiem netiek nodrošināti arī pielāgoti galda piederumi - pretslīdes paliktņi traukiem ēdienreīžu laikā.

Tiesībsarga biroja darbinieki novēroja, ka ēdienreīžu laikā nebija nodrošināta arī atbilstoša klientu pozicionēšana un/vai pozu koriģēšana ēdināšanas procesa laikā. Tika novērots, ka pārsvarā iemītņieki sēž nepiemērotās, neergonomiskās pozās gan ēdināšanas laikā, gan arī brīvajā laikā un Centra darbinieki nemudina viņus apsēsties ergonomiski pareizi un ērti.

Norādāms, ka arī personām ar īpašām vajadzībām ir jāmaņa izpratne par vizuāli estētisku un funkcionālu galda klāšanu, kā arī vispārpieņemtu ēdināšanas procesu. Savukārt nemotivējot iemītņiekiem pašapkalpošanās kultūru pie galda, tai skaitā ēdināšanas laikā nelietojot dakšas, nažus, salvetes, tiek degradēta iemītņieku ar īpašām vajadzībām izpratne par vispārpieņemtu ēdināšanas procesu. Kā arī netiek veicināta iemītņieku spēja ēdienreīžu laikā pilnvērtīgi un patstāvīgi lietot visus nepieciešamos galda piederumus, kas rezultātā noved pie jau esošo prasmju zaudēšanas.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, Centra administrācijai jārod iespēja nodrošināt iemītņiekiem ēdienreizēm atbilstošus galda piederumus un arī darbinieku atbalstu, lai ne tikai ievērotu normatīvajos aktos noteiktās prasības, bet arī veicinātu galda kultūras prasmju uzturēšanu regulāro ēdienreīžu laikā, tādējādi nepieļaujot iemītņieku esošo pašaprūpes spēju zaudēšanu.

[4.3] **Rekomendācijas:**

1. **Centra administrācijai** organizēt visu iemītņieku personīgās higiēnas pasākumu nodrošināšanu ne tikai atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām minimālajām prasībām, bet arī ņemot vērā iemītņieku individuālās vajadzības un valstī esošās klimatiskās izmaiņas.
2. **Centra administrācijai** nodrošināt iemītņiekiem ēdienreizēm un galda kultūrai atbilstošus galda piederumus, kā arī organizēt iemītņiekiem darbinieku atbalstu ēdināšanas laikā.

5. Iemītnieku līdzdalība nodarbībās un brīvā laika pavadīšanas iespējas Centrā

[5.1] Vizītes dienā Tiesībsarga biroja darbinieki neguva pārlicību, ka ikvienam Centra iemītņiekam ikdienā ir nodrošinātas Latvijas Republikas normatīvajos aktos paredzētās nodarbības un arī saturīga brīvā laika pavadīšana¹². Centra telpās iemītņiekiem bija pieejamas dažādas grāmatas, tomēr nebija manāms jebkāds aprīkojums brīvā laika pavadīšanai. Vizītes laikā Tiesībsarga biroja darbinieki novēroja, ka Centra iemītņieki lielāko daļu sava laika pavada bezmērķīgi, atrodoties savās istabās, ko nevar uzskatīt par saturīgu brīvā laika pavadīšanu personām, kuras ilgtermiņā saņem institucionālos pakalpojumus.

Izvērtējot Tiesībsarga biroja darbiniekiem iesniegtu informāciju par iemītņiekiem piedāvātu nodarbību/pasākumu plānu 2023. gadam, secināms, ka Centra iemītņiekiem:

- darba dienās no plkst. 10.00 līdz 11.00 ir piedāvāta rīta vingrošana grupā, kas notiek nodarbību telpā (aptuveni 10 līdz 20 nodarbības mēnesī);
- darba dienās no plkst. 11.00 līdz 12.00 ir piedāvāta radoša nodarbība grupā, kas notiek nodarbību telpā (aptuveni 8 līdz 12 nodarbības mēnesī);
- darba dienās no plkst. 12.00 līdz 13.00 un no plkst. 15.00 līdz 16.00 ir piedāvāts atmiņas un uzmanības treniņš, kuru organizē grupā un arī individuāli (aptuveni 4 līdz 7 nodarbības mēnesī);
- darba dienās no plkst. 12.00 līdz 13.00 ir piedāvāta sīkas motorikas nodarbība grupā, kura notiek nodarbību telpā (aptuveni 2 līdz 3 nodarbības mēnesī);
- darba dienās no plkst. 15.00 līdz 16.00 ir piedāvāts grāmatu klubiņš, kas notiek nodarbību telpā (aptuveni 2 līdz 4 nodarbības mēnesī);
- atsevišķās darba dienās ir piedāvāta arī mūzikas stunda (aptuveni 1 līdz 3 nodarbības mēnesī).

Papildus minētajām aktivitātēm notiek Centra iemītņieku dzimšanas dienu un vārda dienu svinības, koncerti un valsts svētku svinēšana.

¹² [Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumu Nr. 338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem”](#) 54. punkts un 57. punkts

Akcentējams, ka ikvienam Centra iemītniekam ir būtiski nodrošināt ne tikai mērķtiecīgi organizētas nodarbības (veicinot iemītnieku sadzīves iemaņu saglabāšanu un attīstīšanu), bet arī sniegt nepieciešamo atbalstu brīvā laika jēgpilnai pavadīšanai. Jo citādi pastāv objektīvi riski netiešā veidā veicināt iemītnieku pasivitāti, kuras rezultātā var iestāties apātisms, kas ilgtermiņā var pasliktināt arī psihiskās veselības stāvokli. Tādējādi, organizējot gan kopīgas radošās nodarbības iemītniekiem, gan arī individuālās nodarbības, ir būtiski tās plānot atbilstoši viņu individuālajām vajadzībām un sociālās rehabilitācijas plānos noteiktajiem mērķiem. Turklāt Centrā piedāvātajām nodarbībām un aktivitātēm nevajadzētu būt vienveidīgām, bet gan iemītnieku vecumposmam, interesēm un individuālajām vajadzībām atbilstošām un vērstām uz katra iemītnieka veselības stāvokli, individuālajām spējām un interesēm.

[5.2] Vizītes laikā Tiesībsarga biroja darbinieki novēroja, ka pastaigās svaigā gaisā devās tikai daži no Centra 130 iemītniekiem, kas liecina par viņu pasivitāti un nevēlēšanos iet ārā un arī par Centra darbinieku nepietiekamu atbalstu ikdienas pastaigu nodrošināšanā. Tādējādi vizītes dienā Tiesībsarga biroja darbinieki neguva pārlicību, ka visiem iemītniekiem ir nodrošinātas regulāras pastaigas svaigā gaisā, jo bija acīmredzami, ka Centrā trūkst darbinieku, kas varētu sniegt nepieciešamo atbalstu, vedot iemītniekus ikdienas pastaigās. Īpaši minētais būtu attiecināms uz tiem iemītniekiem, kuri sava veselības stāvokļa dēļ nespēj doties pastaigās svaigā gaisā patstāvīgi, bez darbinieku atbalsta. Vienlaikus arī netika novērots, ka iemītnieku ikdienas mobilitāte būtu mērķtiecīgi veicināta no Centra darbinieku puses.

Norādāms, ka arī divos iepriekšējos tiesībsarga ziņojumos par vizītēm uz Centru 2017. gada 17. augustā un 2020. gada 16. jūnijā, Centra administrācijai bija norādīts uz nepieciešamību nodrošināt iemītniekiem regulāras nodarbības, ņemot vērā viņu individuālo spēju izvērtējumu un plānoto mērķu sasniegšanu kā arī regulāras saturīga brīvā laika pavadīšanas iespējas un aktivitātes.¹³

[5.3] **Rekomendācijas:**

1. **Centra administrācijai** nodrošināt iemītniekiem regulāras nodarbības, ņemot vērā viņu individuālo spēju izvērtējumu un plānoto mērķu sasniegšanu, iespēju robežās paplašinot šobrīd piedāvāto nodarbību un pulciņu klāstu.

¹³ Tiesībsarga 2017. gada 18. septembra ziņojums Nr. 1-12/4 "Par cilvēktiesību nodrošināšanu biedrības "Dzintarkrasta serviss" pensionātā "Liepa"" un 2020. gada 10. jūlija ziņojums Nr. 1-12/12 "Par cilvēktiesību nodrošināšanu biedrības "Dzintarkrasta serviss" SAC "Liepa"".

2. **Centra administrācijai** nodrošināt Centra iemītniekiem regulāras saturīga brīvā laika pavadīšanas iespējas un aktivitātes, lai nepieļautu viņu esošo dzīves iemaņu samazināšanos un zudumu.
3. **Centra administrācijai** nodrošināt visiem iemītniekiem regulāras pastaigas svaigā gaisā, papildus motivējot arī viņu dalību institūcijā notiekošajās aktivitātēs.
4. **Centra administrācijai** veikt mērķtiecīgas darbības, lai veicinātu visu iemītnieku aktivitāti un interesi iesaistīties individuālajās nodarbībās, brīvā laika aktivitātēs un organizētajos pasākumos.

6. Darbinieku skaits un kvalifikācija

[6.1] Saskaņā ar Centra administrācijas sniegto informāciju, vizītes dienā Centrā kopumā bija nodarbināti 48 darbinieki (administrācija, medicīnas personāls, sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas personāls un saimniecības personāls). Centra pirmā stāva nodaļā darbdienās strādā 2 dienas aprūpētājas, 2 diennakts aprūpētājas un 3 istabenes, bet brīvdienās un svētku dienās strādā 2 dienas aprūpētājas un 2 diennakts aprūpētājas. Centra otrā stāva nodaļā, kur pārsvarā ir izvietoti iemītnieki ar demenci un arī komerc klienti darbdienās strādā 2 dienas aprūpētājas, 2 diennakts aprūpētājas un 3 istabenes, bet brīvdienās un svētku dienās strādā 2 dienas aprūpētājas un 2 diennakts aprūpētājas. Centra trešā stāva nodaļā, kur ir izvietoti iemītnieki ar funkcionālajiem traucējumiem un guļošanas personas, darbdienās strādā 2 diennakts aprūpētājas un 2 istabenes, bet brīvdienās un svētku dienās strādā 2 diennakts aprūpētājas.

Ņemot vērā, ka daļa no Centrā esošajiem iemītniekiem ir personas, kurām ikdienā ir nepieciešama pastāvīga uzraudzība un atbalsts no personāla puses, tiesībsarga ieskatā esošais darbinieku skaits (kopumā 48 darbinieki (t.sk. administrācija un saimniecības personāls) uz 130 iemītniekiem) nav pietiekošs, lai sniegtu ikvienam Centra iemītniekam tieši viņa individuālajām vajadzībām nepieciešamos pakalpojumus (piemēram, savlaicīgu personīgās higiēnas pasākumu nodrošināšanu, ikdienas nodarbību un saturīga brīvā laika nodrošināšanu, regulāru pastaigu svaigā gaisā nodrošināšanu u.tml.).

Norādāms, ka Centrā esošo darbinieku skaita trūkums nevar kalpot par tiesisku pamatojumu faktam, ka iemītniekiem paredzētie pakalpojumi nav nodrošināti normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā un apjomā. Jautājumā par darbinieku skaitu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās norādāms, ka nepieciešamo darbinieku skaitu nosaka katras institūcijas vadītājs vai arī augstāka institūcija, pamatojoties uz sociālo pakalpojumu sniedzēja institūcijas

vadītāja iesniegtajiem priekšlikumiem. Vienlaikus uz institūcijas vadītāju gulstas pienākums nodrošināt vienmērīgu un racionālu darba uzdevumu sadali starp darbiniekiem, kā arī regulāru kvalifikācijas celšanu katru gadu tiem darbiniekiem, kuri ikdienā strādā ar iemītniekiem¹⁴. Turklāt katras institūcijas vadītājs ir tiesīgs sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšanai piesaistīt arī citus speciālistus, to realizējot atbilstoši iemītnieku vajadzībām un institūcijas rīcībā esošajiem finansiālajiem līdzekļiem.

Akcentējams, ka arī divos iepriekšējos tiesībsarga ziņojumos par vizītēm uz Centru 2017. gada 17. augustā un 2020. gada 16. jūnijā, Centra administrācijai bija norādīts uz nepieciešamību izvērtēt esošo darbinieku skaitu un kompetenču sadalījumu, kā arī nodrošināt pastiprinātu

[6.2] **Rekomendācijas:**

1. **Centra administrācijai** izvērtēt esošo darbinieku skaitu un kompetenču sadalījumu, lai tas būtu atbilstošs esošo iemītnieku skaitam un viņu objektīvajām vajadzībām nepieciešamā pakalpojuma nodrošināšanai ilgtermiņā.

2. **Centra administrācijai** nodrošināt pastiprinātu kvalificēta sociālās aprūpes personāla uzraudzību pār jaunāko jeb palīgpersonālu, gan veidojot komandu, kas ir Centra vadības pārziņā, gan arī sekmējot ne tikai ikdienas problēmu identificēšanu un risināšanu, bet arī īstenojot multidisciplināru pieeju, tādējādi nodrošinot kvalitatīva pakalpojuma sniegšanu ilgtermiņā.

Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums¹⁵ paredz, ka ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija ir sociālā institūcija, kas nodrošina personai, kura vecuma vai veselības stāvokļa dēļ nespēj sevi aprūpēt, mājokli, pilnu aprūpi un sociālo rehabilitāciju. Savukārt Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumu Nr. 338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” 4.2. un 4.3. apakšpunkts¹⁶ ikvienam sociālo pakalpojumu sniedzējam uzliek par pienākumu sociālo pakalpojumu satura un apjoma plānošanu un nodrošināšanu atbilstoši iemītnieku vajadzībām. Vienlaikus minēto noteikumu 4.4. un 4.7. apakšpunkts paredz arī pienākumu nodrošināt iemītnieka ģimenes vai mājsaimniecības locekļu iesaistīšanu sociālo pakalpojumu sniegšanas procesā (izņemot gadījumus, ja tas nav iemītnieka interesēs) un sociālo

¹⁴ [Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumu Nr. 338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem”](#)

2.2. apakšpunkts un 2.3. apakšpunkts

¹⁵ [Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma](#) 1. panta 6. punkts

¹⁶ [Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumu Nr. 338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem”](#) 4.2. un 4.3. apakšpunkts

pakalpojumu sniedzēja ētikas principu ievērošanas pienākumu un darbību iemītņieku labākajās interesēs.

Pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 15. panta otro daļu, tiesībsargam ir tiesības sniegt Saeimai, tās komisijām, Valsts prezidentam, Ministru kabinetam, valsts pārvaldes iestādēm un starptautiskajām organizācijām ziņojumus par atsevišķiem jautājumiem. Lai nodrošinātu Centrā sniegto ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu atbilstību cilvēktiesību standartiem un normatīvajā regulējumā noteiktajām obligātajām prasībām, lūdzu Centra administrāciju un tās darbu kontrolējošās un uzraugošās institūcijas (Labklājības ministriju un Rīgas valstspilsētas pašvaldības Labklājības departamentu) veikt visas nepieciešamās darbības minēto rekomendāciju ieviešanai.

Par rekomendāciju izpildi un plānotajām aktivitātēm to izpildei lūdzu informēt **līdz 2024. gada 15. maijam**. Pateicos par vizītes laikā sniegto informāciju un sadarbību ar Tiesībsarga biroja darbiniekiem.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

* No 2024.gada janvāra Tiesībsarga biroja gatavotie dokumenti tiek formatēti, ievērojot piekļūstamības prasības personām ar uztveres un redzes traucējumiem.